

Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

**Збірник наукових праць
№ 7-8 (278-279)**

Київ 2024

**Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць
Вип. 7–8 (278–279). – К., 2024. – 113 с.**

Рекомендовано Вченою радою ДНДІМЕ

Протокол №7 від 28.08.2024 р.

Збірник статей присвячено науковим здобуткам молодих науковців – аспірантів та здобувачів наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук. Він охоплює широкий спектр проблем із таких напрямів:

- макроекономічні аспекти сучасної економіки;
- інноваційно–інвестиційна політика;
- економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності;
- розвиток регіональної економіки;
- соціально–трудова проблеми.

Розраховано на науковців і спеціалістів, які займаються питаннями управління економікою та вивчають теорію та практику формування ринкових відносин в Україні.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 р. № 1643 даний збірник віднесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, категорія «Б».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

СТУДІНСЬКА Г.Я., доктор економічних наук (головний науковий редактор)
ХОДЖАЯН А.О доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ПАСІЧНИК Ю.В. доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ЗАХАРІН С.В., доктор економічних наук, с.н.с. (заступник наукового редактора)
АЛЕКСЄЄВ І.В., доктор економічних наук, професор
НЕБОТОВ П.Г., кандидат економічних наук, директор
ВАРНАЛІЙ З.С., доктор економічних наук, професор
ГУЖВА І.Ю., доктор економічних наук
КИЗИМ М.О., доктор економічних наук, професор, член–кор НАНУ
КУЛЬПІНСЬКИЙ С.В., доктор економічних наук
КОРНЕЄВ В.В., доктор економічних наук, професор
ВАСИЛЬЧАК С.В., доктор економічних наук, професор
ЛОПУШНЯК Г.С., доктор економічних наук, професор
КИЧКО І.І., доктор економічних наук, професор
ШОСТАК Л.Б., доктор економічних наук, професор
ГАРБАР Ж.В., доктор економічних наук, доцент, професор
ЧЕРКАШИНА К.Ф., кандидат економічних наук, доцент
ІВАНОВ Є.І., кандидат економічних наук (відповідальний секретар)

МІЖНАРОДНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

АГНЄШКА ДЗЮБІНСЬКА, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту підприємства
АДАМ САМБОРСЬКИЙ, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце Польща, кафедра менеджменту підприємства
ВІРГІНІЯ ЮРЕНІСНЕ, професор, доктор наук, завідувач кафедри філософії та культурології, Каунаський факультет, Вільнюський університет, Литва
ГОРБОВИЙ АРТУР ЮЛІАНОВИЧ, професор, доктор технічних наук, Словацька Академія аграрних наук, член відділення економіки та менеджменту, (Словацька республіка)
ДІАНА СПУЛБЕР, доктор філософії, Університет Генуї, асистент професора кафедри філософії суспільств, м. Генуя (Італія)
ІВАН ТЕНЕВ ДМИТРОВ, професор, доктор економічних наук, Університет «проф. д-р Асен Златаров», завідувач кафедри економіки і управління, м. Бургас (Болгарія)
МІТАР ЛУТОВАЦ, професор, доктор технічних наук, Університет Уніон ім. Миколи Тесла, факультет індустріального управління, завідувач кафедри технологій, м. Белград (Сербія)
ЮРАЙ СІПКО, професор, доктор економічних наук, Словацька Академія наук, директор інституту економічних досліджень, м. Братислава (Словацька республіка)
СОФІЯ ВИШКОВСЬКА, професор, доктор наук, зав. кафедри організації і управління (факультет управління) Технологічно–природничий університет ім. Яна і Єнджея Снядецьких у Бидгощі, Бидгощ, Польща
СТЕФАН ДИРКА, доктор економічних наук, професор, Вища економічна школа, м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту і маркетингу. Міжнародний акредитор Міністерства науки і освіти Республіки Казахстан
ТОМАШ БЕРНАТ, професор, доктор наук, завідувач кафедри мікроекономіки, факультет економіки і менеджменту, Щецинський університет, Польща

Друковане періодичне видання «Формування ринкових відносин в Україні»

внесене в міжнародну базу даних періодичних видань:

ISSN 2522–1620

Key title: Formuvannâ rinkovih vidnosin v Ukraïni

Abbreviated key title: Form. rinkovih vidnosin Ukr.

Індексування і реферування: Україніка Наукова, Джерело

Міжнародні інформаційні та наукометричні бази даних: Google Scholar, Index Copernicus International (ICI), Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

Формування ринкових відносин в Україні, 2024. Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ 22545–12445ГПР від 20.02.2017 року

© Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, 2024

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

<https://orcid.org/0000-0002-8951-5785>

БАТАЖОК С. Г.

Бюджетні інструменти фінансування як основа місцевого економічного розвитку

Предмет дослідження. Бюджетні програми як інструмент фінансування надходжень та стало-го економічного зростання місцевих бюджетів.

Мета дослідження. Розглянути види бюджетних програм економічного зростання України. Провести аналіз бюджетних механізмів, спрямованих на забезпечення економічного відновлення та розвитку.

Методологія проведення роботи. Розкрито особливості та умови застосування бюджетних інструментів місцевого економічного розвитку. Висвітлено потенціал співробітництва територі-альних громад, стейкхолдерів в частині методології на напрямів реалізації бюджетних програм.

Результати роботи. Досліджено антикризові та розвиткові інструменти місцевого економічно-го розвитку. В сучасних умовах домінуючою підтримкою є бюджетні інструменти. Проаналізовано види, обсяги фінансування бюджетних програм економічного зростання України в 2024 році.

Висновки. Бюджетні програми є інструментом забезпечення сталого розвитку та основою стійкості територіальних громад, що максимально сприятиме стабілізації фінансово-економічно-го стану та відновленню територій.

Ключові слова: місцевий економічний розвиток, бюджетні програми, державна кредитна під-тримка, розвиток підприємництва, учасники екосистеми, антикризові та розвиткові інструменти.

BATAZHOK S. G.

Budget financing tools as the basis of local economic development

Subject of study. Budget programs as a tool for financing revenue and sustainable economic growth of local budgets.

The aim of the study. Consider types of budget programs for economic growth of Ukraine. Conduct an analysis of budgetary mechanisms aimed at ensuring economic recovery and development.

Methodology of work. The peculiarities and conditions of application of budgetary instruments of local economic development are disclosed. The potential of cooperation between territorial

communities and stakeholders in terms of the methodology for the implementation of budget programs is highlighted.

Results of work. *Anti-crisis and development tools of local economic development have been studied. In modern conditions, the dominant support is budgetary instruments. The types and volumes of financing budget programs for the economic growth of Ukraine in 2024 have been analyzed.*

Conclusions. *Budget programs are a tool for ensuring sustainable development and the basis for the stability of territorial communities, which will maximally contribute to the stabilization of the financial and economic situation and the restoration of territories.*

Keywords: *local economic development, budget programs, state credit support, entrepreneurship development, ecosystem participants, anti-crisis and development tools.*

Постановка проблеми. В умовах тривалої військової агресії, руйнування інфраструктурних та промислових об'єктів, втрат ресурсного та кадрового потенціалів, значної низки викликів та системних ризиків економіка України має потенціал та перспективи до відновлення та розвитку. Такі можливості обумовлені швидкою адаптацією підприємств до нових умов діяльності. Бюджетні програми розвитку підприємництва є одними із інструментів забезпечення прискорення темпів відновлення та формування підґрунтя для подальшого сталого економічного зростання регіонів та територіальних громад і забезпечать надходження до місцевих бюджетів. Місцевий економічний розвиток є основою фінансової стійкості територіальних громад.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання бюджетних інструментів, спрямованих на забезпечення економічного відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад досліджуються у працях вітчизняних вчених: О. Кириленко, Л. Лисяк, І. Луїної, І. Лук'яненко, М. Пасічного, В. Федосова, О. Сунцової, С. Юрія, З. Варналія, А. Чухно, А. Ковальова та інших.

Визнаючи наукову цінність і практичну вагомість досліджень зазначених науковців, слід зазначити, що певне коло питань бюджетних механізмів реалізації бюджетних програм потребують додаткових досліджень.

Метою статті. Розглянути сучасний стан та провести порівняльний аналіз бюджетних програм сталого економічного зростання місцевих бюджетів та механізм їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Місцевий економічний розвиток (МЕР) – партисипативний процес, до якого залучені зацікавлені сторони громади та метою якого є стале економічне зростання на місцевому рівні та підвищення якості життя мешканців [1].

МЕР – це процес взаємодії та синергії дій органу місцевого самоврядування (ОМС), бізнес–спільноти, інституцій громадянського суспільства та інституційних партнерів, активних мешканців громади з метою сталого соціально–економічного розвитку громади та підвищення якості життя її мешканців [2].

Для економічного розвитку на місцевому рівні потрібна злагоджена робота усієї екосистеми – сукупності різних установ і системи взаємовідносин між ними, що складається на певній території.

Ключовими учасниками екосистеми місцевого економічного розвитку є:

1. Установи регіонального та місцевого розвитку, створені для покращення економічного, соціального та екологічного розвитку територій: агенції регіонального розвитку (АРР), створені для ефективного виконання державної регіональної політики; агенції місцевого економічного розвитку (АМЕР).

2. Організації підтримки бізнесу, створені для розвитку бізнесу та сприяння розвитку підприємства шляхом надання інформаційної, експертної, фінансової та іншої підтримки: центри інформаційної підтримки бізнесу; консалтингові компанії, бізнес–асоціації, торгово–промислові палати, клуби підприємців, кластери, які можуть надати професійну підтримку бізнесу; бізнес–клуби, бізнес–центри, хаби, коворкінги, які можуть надати приміщення для бізнесу.

3. Консультанти – незалежні фахівці, які можуть надати допомогу з розвитку бізнесу: реєстрація та супровід юридичної особи; налагодження бізнес–процесів; розробка стратегій, бізнес–планів і планів комерціалізації продукції; залучення фінансування.

4. Освітні установи. Місцева влада та підприємці повинні працювати із закладами освіти, оскільки вони розвивають людський капітал: заклади формальної освіти (школи, професійно–технічні училища, технікуми); неформальної освіти (біз–

нес–школи, тренінгові центри тощо), які можуть організовувати навчальні заходи для персоналу.

5. Фінансування бізнесу банківськими установами, кредитними спілками, фондами прямих інвестицій, приватними інвесторами (бізнес–ангелами), фондами мікрокредитування, програмами ваучерної та грантової підтримки тощо.

Інструменти МЕР – проекти різних типів, які створюють умови для розвитку місцевої економіки [1].

Стейкхолдерами МЕР є: ОМС, регіональна влада, громадські організації та їх об'єднання, інституційні партнери, місцевий бізнес, місцеві жителі, релоковані підприємства, ВПО.

В контексті сьогодишньої ситуації метою діяльності ОМС повинно стати відновлення місцевої економіки через впровадження антикризових інструментів МЕР.

Антикризові та розвиткові інструменти МЕР:

Фінансовий лізинг – інструмент, який дозволяє залучати фінансові ресурси приватного сектору для розвитку матеріально–технічної бази комунального господарства, оновлення високовартісного обладнання закладів охорони здоров'я, освіти, модернізації та створення об'єктів ЖКГ (мереж і об'єктів тепло–, енерго–, водопостачання, будівництва житла, об'єктів соціальної інфраструктури, поводження з відходами тощо).

Аутсорсинг – це інструмент, який передбачає залучення ОМС на договірних засадах сторонніх організацій для забезпечення виконання ними окремих повноважень із забезпечення життєдіяльності громади.

В умовах війни індустриальні парки (ІП) можуть стати дієвим інструментом стимулювання релокації підприємств із території ведення бойових дій та прифронтових зон у безпечні регіони. Підприємства, розташовані в ІП, отримують податкові та митні пільги (звільнення на 10 років від податку на прибуток за умови спрямування звільненої від оподаткування частини прибутку на розвиток його діяльності в межах ІП; звільнення від ПДВ та мита при імпорті обладнання для виробництва без права відчуження цього обладнання впродовж 5 років). Для залучення підприємств до участі в ІП ОМС можуть встановлювати пільги з податку на нерухомість, знижені ставки земельного податку та орендної плати за землю, або навіть звільнити учасників ІП від сплати земельного податку. ОМС для активізації на території громади інноваційно–інвестиційної діяльності, збільшення рівня зайня–

тості населення, розвитку виробничих структур може стати ініціатором створення ІП.

Агенції економічного розвитку. Залежно від території охоплення такі інституції поділяються на АРР (охоплюють послугами область) та АМЕР (охоплюють своїми послугами територіальну громаду / громади, район).

Напрямами діяльності АМЕР на території громади є:

- підтримка у розробленні та реалізації стратегій розвитку громади;
- допомога у підготовці грантових і кредитних заявок, взаємодія з міжнародними донорськими організаціями, адміністрування програм;
- збір, систематизація і представлення (зокрема, ведення автоматизованої бази даних за допомогою інформаційних панелей (dashboard) як ефективних інструментів контролю і аналізу даних) інформації про територію, її ресурси, можливості, обмеження, економічні характеристики тощо;
- створення мереж у бізнес–середовищі, освітній та управлінській сфері;
- розвиток як оператора нерухомості (передбачає створення ОМС агенції з управління майна після ліквідації державних / комунальних підприємств для досягнення цілей стратегій розвитку);
- залучення інвестиційних ресурсів для розвитку території;
- присутність в інформаційному полі (зокрема, щодо захисту інтересів територіальної громади).

Центри залучення інвестицій фокусуються на чітко визначеному колі функцій: 1) розробці і просуванні інвестиційних проектів, які можуть бути реалізовані в громаді; 2) цільовому пошуку потенційних інвесторів, їх супроводі у громаді; 3) надання достовірної та актуальної інформації щодо оптимальних інвестиційних можливостей в громаді, консультації щодо ведення бізнесу в Україні; 4) сприяння комунікації інвесторів із ОМС та урядовими агенціями всіх рівнів.

За умови створення центру залучення інвестицій ОМС зможе передати йому виконання функцій просування інвестиційних можливостей громади та супроводу бізнес–інвестицій на засадах аутсорсингу.

Створення бізнес–інкубатора у формі некомерційної структури відкриває доступ до грантових коштів, комунальної установи – до бюджетного фінансування та можливості участі у регіональних і державних програмах підтримки і розвитку малого та середнього підприємництва

(МСП). Перевагою для територіальних громад (ТГ) від використання інструменту МЕР є: підвищення конкурентної привабливості; формування середовища взаємодії між ОМС, бізнесом, населенням на умовах взаємної довіри, прозорості та чесності; розвиток культури підприємницької діяльності та зниження рівня тінізації бізнесу.

Сільськогосподарські кооперативи. Перевагами для ТГ від використання даного інструменту МЕР є: зниження витрат малих місцевих товаровиробників та збільшення можливостей виробництва та збуту продукції через об'єднання виробничих ресурсів та колективний територіально орієнтований маркетинг; порівняно кращий доступ до фінансових ресурсів, ніж в малих товаровиробників; гуртування мешканців громади та малих підприємств; створення нових робочих місць; налагодження взаємодії між ОМС, населенням і бізнесом, розбудова довіри між ними; розвиток місцевого бізнес–середовища та підвищення культури ведення бізнесу; збільшення надходжень до місцевого бюджету.

Кластер. Пріоритетом від використання цього інструменту МЕР є: зміцнення місцевої економіки через налагодження комунікації і поглиблення співпраці між місцевими підприємствами, установами та організаціями різних видів діяльності; диверсифікація економіки ТГ через активізацію суб'єктів різних видів діяльності, зокрема з огляду на можливість їхньої участі в кластері; формування всього «ланцюжка» виробництва продукту в межах громади; збільшення кількості робочих місць в громаді; поступове наповнення місцевого ринку праці затребуваними кваліфікованими кадрами завдяки взаємодії бізнесу та закладів освіти.

Для ОМС в Україні краудфандинг є новим методом цільового акумулювання коштів, який у сучасних умовах передбачає організацію їх збору переважно через мережу інтернет. ОМС, будучи ініціатором проекту або програми, для реалізації якої прагне залучити кошти населення і бізнесу, може скористатися послугами існуючої (вже популярної) краудфандингової інтернет–платформи або самостійно створити онлайн–платформу для потреб ТГ. Важливо, що фінансування проектів, які ОМС прагне реалізувати із залученням інструменту краудфандингу, може відбуватися на умовах співфінансування – із залученням не лише добровільних внесків осіб та організацій, а й з місцевого бюджету та інших джерел. В умовах

війни в Україні використання краудфандингу може відіграти вагомий роль для фінансування відновлення пошкодженої інфраструктури та приватних будівель внаслідок бойових дій.

Підтримка на рівні громад розвитку соціального підприємництва має відбуватися у контексті досягнення конкретних цілей стратегій їх розвитку та спрямовуватися на вирішення соціально значущої проблеми. З цією метою ОМС можуть приймати комплексні цільові програми підтримки соціального підприємництва; сприяти залученню грантового фінансування на відкриття або розвиток соціальних підприємств у громаді.

Перевагами для ТГ від стимулювання розвитку соціального підприємництва є: налагодження взаємодії між ОМС, бізнесом та населенням громади; розвиток місцевого бізнес–середовища і поява нових видів соціальних послуг; стимулювання зайнятості соціально незахищених верств населення; зниження навантаження на місцеві бюджети у вирішенні важливої для громади соціальної проблеми.

ОМС за рахунок коштів місцевого бюджету може здійснювати фінансування професійної освіти за дуальною формою навчання, підтримку матеріально–технічної бази, виступати в ролі надавача робочих місць або навчально–виробничих ділянок для проходження здобувачами освіти професійно–практичної підготовки. Перевагами для ТГ від використання цього інструменту МЕР є: налагодження взаємодії між ОМС, бізнесом, закладами професійної (професійно–технічної) освіти та населенням громади; забезпечення потреб місцевого ринку праці фахівцями з відповідними теоретичними знаннями та практичними навичками.

Тимчасове, соціальне житло – інструмент соціальної підтримки, пов'язаний із забезпеченням осіб, які потребують соціального захисту та внутрішньо переміщених осіб житлом, умовою якого є збереження права власності держави або ТГ на домоволодіння. Джерелами фінансування формування фонду можуть бути кошти державного, місцевих бюджетів, міжнародних донорів, добровільні внески фізичних і юридичних осіб, інші джерела, не заборонені законодавством.

Інформацій супровід і координація діяльності – це інструмент передбачає діяльність ОМС у двох напрямках: 1) формування інформаційної стратегії та задіяння ефективних каналів розповсюдження інформації для її донесення до зацікавле-

них груп одержувачів; 2) налагодження взаємодії та координація дій стейкхолдерів МЕР [2].

Інструменти фінансування МЕР — це певні знаряддя, важелі реалізації цілей політики МЕР. Для забезпечення економічного розвитку треба розробити й застосовувати необхідні інструменти: місцеві цільові програми, муніципальне замовлення, податкові стимули, цільові субвенції, облігаційні позики, місцеві гарантії, корпоративну соціальну відповідальність, державно–приватне партнерство. Інструменти фінансування МЕР за способом залучення поділяються на чотири групи: бюджетні, кредитні, грантові, інвестиційні [2].

В українській практиці фінансування МЕР найпоширенішими є бюджетні інструменти. Бюджетні ресурси — це кошти бюджетів міст і бюджетів вищих рівнів, що спрямовані на фінансування потреб МЕР.

В умовах тривалої військової агресії, руйнування інфраструктурних та промислових об'єктів, втрат ресурсного та кадрового потенціалів, значної низки викликів та системних ризиків економіка України має потенціал та перспективи до відновлення та розвитку.

Такі можливості обумовлені швидкою адаптацією підприємств до нових умов діяльності. Бюджетні програми (БП) розвитку підприємництва є одними із інструментів забезпечення прискорення темпів відновлення та формування підґрунтя для подальшого сталого економічного зростання регіонів та територіальних громад і забезпечать надходження до місцевих бюджетів.

МЕР є основою фінансової стійкості територіальних громад. В таблиці 1 представлені бюджетні інструменти фінансування.

БП «Забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва» спрямована на розвиток

підприємництва, збільшення обсягів виробництва, експорту, імпортозаміщення, розвиток високотехнологічного виробництва, енергоефективності, впровадження інновацій, фінансування сільськогосподарських (с.–г.) товаровиробників для проведення с.–г. діяльності в умовах воєнного стану, а також надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва за договорами фінансового лізингу та факторингового фінансування. В 2024 р. БП передбачено 18 млрд грн. Фондом розвитку підприємництва реалізуються Державні програми «Доступні кредити 5–7–9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9%», підписано за весь період 71 013 кредитних договорів на загальну суму 229,5 млрд грн. За період воєнного стану в Україні в межах цієї програми укладено 36 191 кредитний договір на загальну суму 139,8 млрд грн., таблиця 2 [4].

ОМС мають вагомий вплив на успішну реалізацію кредитних програм що сприятиме місцевому економічному розвитку та підвищенню рівня якості суспільних благ та послуг.

Фінансування БП «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу» 2024 р. становить 2,647 млрд грн. Малі та середні підприємства можуть отримати на розвиток від держави 15 тис. гранті, з яких 14 тис. мікрогрантів для малого бізнесу та 1 тис. грантів для переробних підприємств [6].

БП передбачено надання грантів суб'єктам господарювання на створення або розвиток переробних підприємств; садівництва, ягідництва та виноградарства; тепличного господарства. Обсяг фінансування у 2024 р. за рахунок загального фонду державного бюджету становитиме 1370 млн грн. [4].

Види державних програм грантової підтримки суб'єктів господарювання:

Таблиця 1. Види бюджетних програм економічного зростання України в 2024 р.

Назва бюджетної програми (БП)	Обсяг фінансування, млн. грн.
Забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва (ФРП)	18000
Надання грантів для створення або розвитку бізнесу	2647
Підтримка фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції	796
Фінансова підтримка сільгосп виробників	205
Часткова компенсація вартості с/г техніки та обладнання вітчизняного виробництва	1000
Забезпечення реалізації інвестиційних проектів	3000
Створення індустріальних парків	1000
Реалізація ПАТ «Українська фінансова житлова компанія» житлової політики	1443,7

Джерело [3].

Таблиця 2. Державна кредитна підтримка суб'єктів підприємництва

Напрями підтримки	Цільове призначення	Процентна ставка	Розмір кредиту	Строк кредиту
Кредити на діяльність поза зоною високого воєнного ризику	інвестиційні цілі фінансування оборотного капіталу фізичні особи-підприємці	5%, 7%, 9 % 7%, 9 %, 13% 15%	150 млн. грн 3 млн. грн	10 років 3 роки
Кредити на діяльність в зоні високого воєнного ризику:	інвестиційні цілі фінансування оборотного капіталу	1% у перші два роки кредитування, надалі 5% 3%	150 млн. грн	10 років 3 роки
Фінансовий лізинг	транспортні засоби, обладнання, техніка, нежитлова нерухомість	до 5 або 7 % пріоритетні напрямки; до 9 або 11 % не пріоритетні напрямки.	60 млн. грн 90 млн. грн. (с.-г. діяльність)	5 років
Факторинг	передача права вимоги платежу за договором поставки фактору (банку)	95% суми грошової вимоги.	150 млн. грн	360 днів

Джерело: сформовано автором на основі джерела [5].

1. Створення або розвиток переробних підприємств. Розмір гранту становить до 8 млн грн., за умови створення не менш як 25 робочих місць. Внесок за рахунок власних коштів отримувача (не кредитних) має становити не менш як 20% вартості проекту.

2. Створення або розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства. Розмір гранту від 140 тис. грн. до 400 тис. грн. Напрямами витрат є висадка та облаштування нового саду, ягідника, виноградника площею від 1 до 25 га.

3. Створення або розвиток тепличного господарства. Розмір гранту: 0,4–0,6 га – 2 млн грн.; 0,8–1,2 га – 3,5 млн грн.; 1,6–2,4 га – 7 млн грн.

4. Створення або розвиток власного бізнесу. Розмір мікрогранту не менш 50 тис. грн. та не перевищує: 150 тис. грн. – у разі створення одного робочого; 250 тис. грн. – у разі створення не менш як двох робочих місць.

5. Створення або розвиток власного бізнесу ветеранами війни та членами їх сімей. Розмір гранту:

1) у разі зобов'язання створити: одне робоче місце – до 250 тис. грн.; два робочих місця – від 250 тис. до 500 тис. грн.; чотири робочих місця – від 500 тис. до 1000 тис. грн. Гранти від 500 тис. до 1000 тис. грн. надаються за умови співфінансування отримувачем (70% вартості проекту – за рахунок гранту, не менш як 30% – за рахунок коштів отримувача) [6].

Реалізація грантових програм в ТГ сприятиме зміцненню фінансової спроможності ОМС. Створю-

ватимуться нові робочі місця, забезпечиться працевлаштування, зростатимуть доходи населення що сприятиме інтенсифікації МЕР, генеруванню додаткових надходжень до місцевих бюджетів.

Також у 2024 р. джерелом фінансування передбачено повернення коштів Державним центром зайнятості на суму 1277 млн грн, для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на поворотній основі для виплати допомоги по безробіттю.

У 2024 р. запроваджується нова Державна програма «Доступний факторинг», підприємства матимуть змогу покрити щоденні витрати, знизити ризик виникнення «неплатежів» з боку контрагентів та покращити стійкість всього ланцюга постачання товарів, передбачено компенсацію відсоткової ставки за факторинг на рівні до 13% річних. Уповноважений фактор надаватиме факторинг суб'єкту господарювання у розмірі до 95% дебіторської заборгованості, але сума фінансування не може перевищувати 150 млн грн., включаючи кошти, отримані за програмами «Доступні кредити 5–7–9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9%» [4].

БП «Забезпечення державної підтримки реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями» орієнтована на створення сприятливих умов для залучення в Україну значних інвестицій, створення нових робочих місць, стимулювання економічного розвитку регіонів та зростання конкурен-

тоспроможності економіки України. Для її реалізації у державному бюджеті заплановано 3 000 млн грн.

Форми підтримки інвестиційних проєктів із значними інвестиціями: звільнення від сплати окремих податків та зборів; звільнення від оподаткування ввезним митом; забезпечення переважного права землекористування земельною ділянкою державної або комунальної власності для реалізації інвестиційного проєкту; забезпечення або компенсація за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів об'єктів інженерно–транспортної інфраструктури необхідних для реалізації інвестиційного проєкту. Загальний обсяг державної підтримки не повинен перевищувати 30% планового обсягу значних інвестицій за інвестиційним проєктом із значними інвестиціями [7].

Збільшення інвестицій в економіку зумовить зростання ВВП, забезпечить створення нових робочих місць, збільшить надходження до бюджетів всіх рівнів, що дасть змогу збалансувати бюджетні витрати та надходження. Проведення аналізу власного інвестиційного потенціалу та підготовка якісних інвестиційних проєктів є вагомим ролю ОМС.

БП «Державне стимулювання створення індустріальних парків» заплановано спрямувати 1000 млн грн на фінансування інвестиційних проєктів. ІП відіграють роль у формуванні інноваційних знань та технологій, сприяють залученню інвестицій, активізують підприємницьку діяльність, створюють робочі місця. Водночас їх створення та розвиток потребують бюджетної підтримки на всіх рівнях, належних механізмів і умов для їх діяльності [4].

Отримувачами кредитних коштів є суб'єкти господарювання, які є ініціаторами створення ІП; керуючі компанії та учасники. Сума відшкодування: для ініціатора та керуючої компанії не може перевищувати 60 млн грн.; для учасника не може перевищувати 45 млн грн. [7].

Створення ІП є ефективним засобом залучення інвестиції в громаду. При прийнятті рішення необхідно враховувати географічне розміщення земельної ділянки, логістичні маршрути, комунікації, трудові ресурси.

БП «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» буде профінансовано 205 млн грн на розвиток галузі. Програма орієнтована на забезпечення продовольчої безпеки держави, підтримку фінансової стійкості с.–г. товаровиробників шляхом відновлення та модерніза-

ції меліоративних систем, а також підвищення ефективності і прозорості управління. Бюджетні кошти будуть спрямовані для надання державної підтримки у вигляді дотації с.–г. [4].

Видами державної підтримки агровиробників є:

1. Часткова компенсація вартості с/г техніки та обладнання вітчизняного виробництва: 25% вартості техніки та обладнання (без урахування ПДВ). Протягом бюджетного року один виробник с.–г. продукції може отримати державну підтримку в сумі не більше ніж 10 тис. розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року.

2. Підтримка фермерських господарств та інших виробників с.–г. продукції на деокупованих територіях: 3100 грн. на 1 га, але не більш як 372 тис. гривень для одного отримувача. Отримувач повинен мати від 1 га до 20 га земель с.–г. призначення.

3. Фінансова підтримка с.–г. виробників, які використовують меліоровані землі: надання бюджетної дотації в розмірі до 25% вартості витрат (без урахування ПДВ), здійснених відповідно до затвердженої в установленому порядку проєктної документації.

4. Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель с.–г. призначення: 80% вартості таких послуг за рахунок бюджетних коштів та 20% — за рахунок коштів с.–г. товаровиробників [8].

БП «Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель с.–г. призначення» у державному бюджеті 2024 року передбачено 2000 млн грн. За ці кошти оператори будуть конкурувати на тендерах Prozorro. Окрему роль у виборі пріоритетних ділянок для розмінування відіграватимуть громади [4].

БП «Підтримка фермерських господарств та інших виробників с.–г. продукції» передбачено виділити 796,0 млн грн. що дасть змогу забезпечити відновлення роботи агропромислової галузі на деокупованих територіях та підвищити продовольчу безпеку країни. В рамках бюджетної підтримки ЄС Україні у 2024 році буде спрямовано 20 млн. євро дрібним с.–г., які є вагомим джерелом продовольчої безпеки країни та основними виробниками продукції для внутрішнього споживання.

БП «Часткова компенсація вартості с.–г. техніки та обладнання вітчизняного виробництва» передбачено суму 1000 млн грн., зокрема, для придбання зернозбиральних комбайнів, тракто-

рів, ґрунтообробної та посівної техніки, с.–г. обладнання, зерновозів[4].

БП є інструментами підтримки невеликих с.–г., стимулом для безробітних сільських жителів на деокупованих територіях, зокрема ВПО, які прагнуть займатися фермерським господарством. БП мають економічні та соціальні вигоди для громад, тому ОМС необхідно максимально сприяти в реалізації різноманітних інструментів державної підтримки.

БП «Підтримка внутрішнього попиту на вітчизняні товари та послуги» передбачає виділення 3000 млн грн. Зокрема, передбачається надання часткової компенсації вартості комунальної та спеціальної техніки, громадського транспорту, енергетичного обладнання, ліфтів та ліфтового обладнання вітчизняного виробництва. На заходи із посилення інституційної спроможності для підготовки проектів державно–приватного партнерства заплановано 4,95 млн грн.

БП «Реалізація приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» житлової політики держави шляхом забезпечення громадян України житлом» передбачено 1 443,7 млн грн. Для отримання пільгового житла подано 113 тисяч заявок, які не покрито фінансовим ресурсом. З початку реалізації іпотечної програми портфель виданих іпотечних договорів становить 3181 тис., а середня вартість одного договору становить 1500 тис. грн.[4].

Пріоритетами Уряду у сфері підтримки щодо реалізації БП мають стати [9]:

1. Вироблення комплексної державної політики у сфері підтримки розвитку МСП що дозволить краще координувати зусилля органів влади різного рівня. Для цього доцільно: розробити та схвалити Державну стратегію розвитку МСП в Україні та узгодити її з Державною стратегією регіонального розвитку на 2021–2027 роки.

2. Необхідно розробити прозорі процедури проведення конкурсів для отримання фінансування та створити рівні можливості для учасників брати в них участь. Рекомендується, щоб кошти державних програм надавалися у вигляді співфінансування і покривали 50–90 % необхідних витрат заявників.

3. Узгодження рівнів планування і планувальних документів. Зараз в Україні відсутня єдина узгоджена система планувальних документів. Багато громад мають «традиційний набір» – стратегію, програму соціально–економічного

розвитку, цільові програми. Формат і структура цих документів у багатьох ТГ відрізняються. Часто вони не узгоджені між собою і розробляються лише з метою виконання вимог законодавства або для залучення зовнішнього фінансування. Громади витрачають багато часу на підготовку цих документів і не завжди розуміють потребу в них. Тому рекомендується узгодити рівні планування і визначити, які планувальні документи можуть бути на кожному рівні. Це дозволить уніфікувати й скоординувати державну, регіональну та місцеву політики. Можливими є такі рівні планування і види планувальних документів:

Стратегічний рівень – горизонт планування 7 років, планувальними документами на цьому рівні можуть бути загальна стратегія розвитку громади.

Операційний рівень – горизонт планування 3 роки, планувальними документами на цьому рівні можуть бути програма соціально–економічного розвитку та/або галузева програма розвитку окремої сфери життєдіяльності ТГ. Ці документи мають відповідати документам стратегічного рівня, ухвалюватися для їх виконання і досягнення цілей, мати визначені орієнтовні обсяги й джерела фінансування.

Тактичний рівень – горизонт планування 1 рік, планувальними документами на цьому рівні можуть бути місцеві цільові програми та/або плани виконання тематичної / галузевої програми. У таких програмах має бути визначений конкретний обсяг фінансування на певний рік. Ці документи мають ухвалюватися для виконання і досягнення цілей планувальних документів операційного рівня.

4 Методична підтримка ОМС. Рекомендується: розробити методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, виконання, моніторингу та оцінювання планувальних документів, а також їх структури. Завдяки цьому ТГ матимуть уніфіковані документи, що дозволить уникнути розробки значної кількості додаткових планувальних документів.

5. Максимальна дерегуляція, спрощення і пришвидшення процедур отримання дозволів і погоджень.

Висновки

Забезпечення реалізації бюджетних програм сприятиме сталому місцевому розвитку в складних

умовах сьогодення. Взаємодія ОМС та МСП сприятиме поступовому економічному відновленню та розвитку, що забезпечить фінансову стійкість ТГ.

Список використаних джерел:

1. Воробей В. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: корисні поради та кращі практики: посібник. USAID. Global Communities, 2021. 23с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/879/DOBRE_LED_Manual_2021_PRINT_UA.pdf
2. Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період: посібник. USAID. Львів, 2022. 75с. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf>
3. Про Державний бюджет України на 2024 рік: Закон України 09.11.2023 р. №3460–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460–20#Text>
4. Бюджетні інструменти економічного відновлення та розвитку / Частина 1. Проект USAID «ГОВЕРЛА» 16.01.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17371>
5. Бюджетні інструменти економічного відновлення та розвитку у 2024 році. / Частина 2. Проект USAID «ГОВЕРЛА» 23.01.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17372>
6. Бюджетні інструменти економічного відновлення та розвитку у 2024 році/ Частина 3. Проект USAID «ГОВЕРЛА» 05.02.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17458>
7. Бюджетні інструменти економічного відновлення та розвитку у 2024 році/ Частина 5. Проект USAID «ГОВЕРЛА» 19.02.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17679>
8. Бюджетні інструменти економічного відновлення та розвитку у 2024 році/ Частина 4. Проект USAID «ГОВЕРЛА» 09.02.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17599>
9. Володимир Крижанівський. Як територіальні громади можуть покращити залучення й підтримку розвитку місцевого бізнесу: звіт за результатами роботи програми USAID DOBRE. Київ, 2022. 50с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/870/web_DOBRE_Lessons_Learned_LED_Business_Engagement_approved.pdf

References:

1. Vorobei V. Mistsevyi ekonomichnyi rozvytok u terytorialnykh hromadakh: korynsni porady ta krashchi praktyky: posibnyk. USAID. Global Communities, 2021. 23s.

URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/879/DOBRE_LED_Manual_2021_PRINT_UA.pdf

2. Storonianska I., Patytska Kh., Dub A. Mistsevyi ekonomichnyi rozvytok u terytorialnykh hromadakh: antykrizovi instrumenty u voiennyi i pisliavoiennyi period: posibnyk. USAID.Lviv, 2022. 75s. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf>

3. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2024 rik: Zakon Ukrainy 09.11.2023 r. №3460–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460–20#Text>

4. Biudzhetni instrumenty ekonomichnoho vidnovlennia ta rozvytku / Chastyna 1. Proiekt USAID «HOVERLA» 16.01.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17371>

5. Biudzhetni instrumenty ekonomichnoho vidnovlennia ta rozvytku u 2024 rotsi. / Chastyna 2. Proiekt USAID «HOVERLA» 23.01.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17372>

6. Biudzhetni instrumenty ekonomichnoho vidnovlennia ta rozvytku u 2024 rotsi/ Chastyna 3. Proiekt USAID «HOVERLA» 05.02.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17458>

7. Biudzhetni instrumenty ekonomichnoho vidnovlennia ta rozvytku u 2024 rotsi/ Chastyna 5. Proiekt USAID «HOVERLA» 19.02.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17679>

8. Biudzhetni instrumenty ekonomichnoho vidnovlennia ta rozvytku u 2024 rotsi/ Chastyna 4. Proiekt USAID «HOVERLA» 09.02.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17599>

9. Volodymyr Kryzhanivskyyi. Yak terytorialni hromady mozhut pokrashchyty zaluchennia y pidtrymku rozvytku mistsevoho biznesu: zvit za rezultatamy roboty prohramy USAID DOBRE. Kyiv, 2022. 50s. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/870/web_DOBRE_Lessons_Learned_LED_Business_Engagement_approved.pdf

Дані про автора

Батажок Світлана Григорівна,

к.е.н., доцент кафедри економіки та економічної теорії, Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква

e-mail: batazhok@ukr.net

Data about the author

Svitlana Batazhok,

PhD in Economics, Professor of the Department of Economics and Economic Theory,

Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva
e-mail: batazhok@ukr.net

ЗМІСТ

Макроекономічні аспекти сучасної економіки

КОЛОДІЙЧУК А. В. Проблеми кластеризації макроекономічних ризиків впровадження ІКТ.....	5
ПАЦАН М. В. Токенізовані реальні та фінансові активи у сучасному грошовому обігу.....	10
СМІРНОВ А. С. «Зелений» перехід України: умови та рамки фінансування з бюджету Європейського Союзу.....	14

Інноваційно-інвестиційна політика

ШАЦЬКА З. Я., КОЗЛОВЕЦЬ М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку іноземних інвестицій в Україні під час війни.....	24
ІРНАЗАРОВ Д. Т. Штучний інтелект як домінанта формування та розвитку економічного потенціалу бізнес-структур в умовах турбулентності	29
СИНІЦЯ С. В. Діджиталізація як платформа інноваційного розвитку ІТ-підприємств в умовах глобалізаційних трансформацій.....	37

Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності

КОНОНЕНКО Г. І. Особливості стратегічного торгового маркетингу в Україні в умовах воєнного стану.....	45
МАРЧЕНКО В. М., ГОРБАТЮК А. Г. Методичні підходи щодо оцінювання ефективності управління маркетинговою діяльністю підприємства.....	51
ШАБРАНЬСЬКА Н. І. Визначення перспективних технологічних трендів за напрямом «спеціальні засоби» (засоби протиповітряної оборони, радіолокації, радіоелектронної боротьби та радіозв'язку) на основі наукометричного та патентного аналізу	59
ХОДЖАЯН А. Р. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні	67
БЕРЕГОВЕНКО Д. В., ПАЦУК Л. В. Особливості позиціонування біопалива українських виробників в умовах реструктуризації міжнародного паливного ринку	74
КОЛОМОЄЦЬ А. О. Формування мовленнєвої компетентності в контексті публічного характеру управління спеціальним закладом освіти.....	82

Соціально-трудові проблеми

БАТАЖОК С. Г. Бюджетні інструменти фінансування як основа місцевого економічного розвитку.....	99
--	----